

KORRESPONDENCE EDMUND HUSSERL – TOMÁŠ GARRIQUE MASARYK (1887–1935)

(Ide o prvý preklad časti korešpondencie medzi Husserlom a Masarykom do češtiny. Výber pre K & K pripravil profesor Ivan Blecha. Preložené z nemeckého originálu *Briefwechsel/Edmund Husserl. In Verbindung mit Elisabeth Schuhmann herausgegeben von Karl Schuhmann*. (Springer Science+Business Media Dordrecht 1994.)¹)

Masaryk Husserlovi, 11. IX. 1877 Vídeň

(...)

Dosud jsem se k práci nedostal a neviděl ani nehovořil s žádnou (filosofickou) duší. Loučení s Lipskem² pro mně bylo obtížné; ale jsem rád, že jsem ve Vídni, raději než v Lipsku. Bydlím ve velmi příjemném a zcela odděleném bytě (platím 20 zlatých, včetně „obsluhy“, tj. mohu a smím si vše, co potřebuji, dělat sám) a prozatím je vše plné knih, z nichž teprve časem každá přijde na své vlastní místo. Dnes jsem si pořídil šikovný pultík – ovšemže že na vetešnickém trhu. (A propos: Vámi žádaný pult si můžete, pokud si jej ještě přejete, vyzvednout u paní Göringové;³ nechal jsem jej tam.) – To je vše, co se týče bytu.

Co se teď děje ve vědě, nevím, nejspíše se na ní odráží, že jsou prázdniny.

Vaše vyličení slavnosti u příležitosti výročí bitvy u Sedanu mě, jak jste si asi mohl pomyslet, velmi zajímalo a jsem Vám za její program vděčný. Dobře víte, co si o podobných věcech myslím, totiž že je neschvaluji, ale dokážu je pochopit. Ne vše, co se děje, je správné; v myšlenkách často za *bytí* zaměňujeme *děním* a myslíme, že něco, co se děje, si už proto může nárokovat právo na existenci; ale co při tom činí *vůle*? Existuje rozdíl mezi *bytím* a *děním*.

Ale dost již! Nic více o etice a teleologii.

(...)

Masaryk Husserlovi, 20. I. 1878

(...)

Svou práci (její část, totiž I. knihu) jsem odevzdal 18. prosince 1877 a čekám nyní na rozhodnutí, které by mělo přijít do jednoho měsíce.

Píšete mi, že Vaše studia byla neuspořádaná. Tak tomu bývá u většiny lidí a dokazujete mi tím znovu výše uvedený výrok Fontenella. Ano, *metoda!* Je krásné, když si ji člověk jednoho dne osvojí; je to obtížné, než ji získá; ale nejde to jinak.

1 Kurzivou je vyznačené to, co je v originále prostrkáno (mezery mezi každým písmenem slova); podpisy jsem nechával v původní podobě, tedy např. „EHusserl. (poz. prekladateľa)

2 Husserl a Masaryk studovali v zimním semestru 1876/77 a letním semestru 1877 v Lipsku, kam je též adresován tenhle dopis.

3 V Lipsku bydlel Husserl v pensionu u Göringových. Husserl mnoho let pracoval na pultě od Masaryka, který potom na Vánoce 1934 daroval svému českému studentu Janovi Patočkovi.

Vaše nadšení pro *matematiku* s vámi zcela sdílím. Můj nejoblíbenější a nejbližší filosof, Platón, nebyl nadarmo toho názoru, že pouze matematikové mohou být přijati do jeho Akademie. V mé knize o sebevraždě – tedy na místě, kde byste to nejméně očekával – najdete náležitě zohlednění Vaší vědy, konkrétně pravdivostního kalkulu.

(...)

Pokud se budete zabývat filosofickým zkoumáním matematiky, jak máte v úmyslu, budete jistě veden k ostrému rozlišování empirie a matematiky a k tomu, abyste si udělal jasno v otázce povahy *axiomů*.

Pakliže byste mi opatřil onen přehled antropologie, byl bych Vám velmi vděčný.

Je možné, že brzy navštívím Lipsko; přinejmenším je dost možné, že tam budu slavit náš sňatek, tj. sňatek se svou nevěstou, která dorazila domů v pořádku a je zatím – a doufejme, že bude i nadále – zdravá a spokojená.

Pozdravujte ode mne, prosím, pány ze společnosti Sedmihradských Sasů, zdravím pana Preese, Wolfa, pana Filtsche a všechny ostatní.

Vás samotného nejsrdečněji zdraví

Váš

Masaryk

Vídeň, III. Salmova ulice 10.

Masaryk Husserlovi, 1. I. 1902

Milý příteli,

stále jsem doufal, že se s Vámi setkám buď během Vaší cesty nebo u Vás, konečně však musím na Vaše milé řádky odpovědět formou dopisu. Zajisté si vzpomínám na ony časy v Lipsku, na společné přednášky u Zöllnera, na naše rozhovory a procházky a všechno ostatní – a nyní jsme se oba stali profesory... Já přinejmenším jsem měl jiné plány.

Vaši vědeckou kariéru nemohu dost dobře posoudit, neboť jsem se již před dlouhým časem vzdal studia matematiky. Ale stále ji trochu sleduji, protože mě právě ona upomíná na naše staré časy; ještě nedávno jsem měl příležitost, abych jednoho hledajícího odkázal na Vaše spisy.

Já, jak jistě víte i z letmých informací, jsem byl stále více tlačen k záležitostem sociálním, teoreticky i prakticky; konečně také nadešel čas (jsem ročník 1850), abych z toho vyvodil závěr a tak jsem se zavázal sepsat knihu o sociologii. Pak by měla přijít na řadu etika, filosofie náboženství a nakonec teorie poznání.

Máme čtyři děti: nejstarší dcera (Alice) je v Berlíně, studuje historii, nejstarší syn (Herbert) je na malířské akademii v Antverpách; mladší syn a dcera chodí do školy zde.

Letos mám v plánu cestu do Ameriky, byl jsem pozván Chicagskou univerzitou, abych přednesl cyklus přednášek. Plánuji tam strávit tak 5-6 měsíců a přitom studovat tamní lid i zem.

Až budete mít někdy chuť, napište mi prosím také něco o Vašich osobních záležitostech a poměrech.

Moje paní Vás pozdravuje spolu se mnou!

Váš

T. G. Masaryk

Praha, III, Thunovská ulice 16

Husserl Masarykovi,
cca 25. XII. 1902

Jakkoli je toto dílo nedokončené,⁴ obsahuje ve všech částech poctivou práci a solidní myšlenky, které by mohly poskytnout základ seriózní vědecké teorie poznání. Vidíte, vyslovuji své přesvědčení beze vsí nadutosti. Není mi jasné, proč může švec nebo truhlář ve vsí počestnosti říci, že udělal slušný kus práce, ale tomu, kdo pracuje v oblasti humanitních věd, to dovoleno není. Jako něco vyššího by ani jeho práce neměla platit, nikoli jako „tvorba“ či „umělecké dílo“, nýbrž jako řádná práce na základech, která je pro ostatní užitečná a šetří jim práci.

Konečně jsem v roce 1901 udělal „kariéru“. Byl jsem (po 14 letech) povolán do Göttingen jako mimořádný profesor a hned nato jsem byl jmenován mimořádným „státním“ profesorem. (Prázdný titul jsem musel přijmout již 1894.) Zastávám zde ostatně, ač ne formálně, tak přesto co do učební činnosti, řádnou profesuru, což mne uspokojuje. Göttingen je malé starobylé městečko se skvělou polohou, v němž lze vážně velmi dobře dumat, myslet a pracovat. Vynikající studentstvo.

Od své staré vlasti zůstanu už asi natrvalo oddělen; naděje, kterou jsem dříve choval, že totiž budu jednou povolán do Rakouska, jsem se již dávno vzdal – ačkoli jsem s radostí teprve loni zaslechl, že E. Mach, když se stáhl do ústraní, jmenoval vedle Riehla jako svého žádaného nástupce ve Vídni také mě. Politické poměry jsou mimochodem tak neradostné, že si nejsem jistý, zda bych se doma ještě mohl cítit dobře.

Ve všem tom boji o svou vlastní existenci jsem nebyl s to pozorněji sledovat Vaše politické působení, zaznamenal jsem nicméně Vaše úsilí, s nímž jste byl dosud činný jako mravní síla a buditel svědomí. To, že nejste bez vlivu na mladou generaci, jsem mohl příležitostně pozorovat na jednotlivých žácích, kteří přišli z Prahy do Halle jako evangeličtí teologové. Dav ale nenásleduje ty, kteří kážou lásku, nýbrž ty, kteří kážou hněv. A setba hněvu přinesla – na všech stranách – bohatou sklizeň. Jsem zvědavý, jak se rakouské národy dokážou všeho toho jedu zase zbavit! Ach, tato věčná kletba, toto „skvostné“ vítězství na Bílé hoře!

Co se týče mé rodiny, zmíním ještě, že mám tři normální děti, jedno děvče ve věku 11 let, dva chlapce ve věku 9 a 7 let.

Tomáš Garrigue Masaryk, 1876

4 Husserlův dopis je průvodním dopisem pro zaslání druhého svazku Logických zkoumání (Halle 1901) Masarykovi.

Možná že v nadcházejícím roce navštívím svou domovinu. V tom případě bych se rád zastavil v Praze a uvidí se, zda budu mít ohledně návštěvy u Vás větší štěstí než před rokem a půl.

Prosím Vás, abyste ode mne pozdravoval Vaši ctěnou paní choť. Se srdečnými novoročními pozdravy

Váš starý věrný oddaný

E Husserl

Husserl Masarykovi, 24. XII. 1921, Freiburg im Breisgau

(...)

V tomto ohledu si dovolím připojit, že mé dlouholeté namáhavé úsilí, přivést na základě co nejradiálnější intelektuální poctivosti filosofii na dráhu přísné vědy, se prosadilo už i na mezinárodní úrovni. Zrovna v těchto dnech jsem tak kupříkladu obdržel oficiální pozvání, abych přednesl krátký cyklus přednášek na Londýnské univerzitě. Budu tam hovořit v letním semestru.

Ke svátkům přeji mnoho štěstí a požehnání Vám a Vaší velectěné paní prezidentové a také přeji blaho národům, za jejichž vůdce Vás určila Prozřetelnost.

Nechť je Vám dopřáno vykonat ono velké dílo, k němuž Vás a jedině Vás vyvolil Bůh; dílo, pro něž do Vašeho srdce již v mladických letech vsadil pevnou *diathesis* a jistý cíl: velké dílo smíření obou českých národů, jejich bratrské sjednocení v duchu národní tolerance a nadnárodní humanity, které jste se vždy tak nebojácně a chrabře zastával. Pokud by se to zdařilo, pak by Čechy a jméno jejich osvíceného vůdce zářilo v dějinách evropské kultury neuvadajícím leskem a v běhu tisíciletí stálo vznešeně jako zřídlo nového a ušlechtilějšího kulturního smýšlení.

Ve vši poddané aktivnosti a s výrazem vděčnosti a úcty, nezměněné od let mládí

Váš věrný oddaný

EHusserl

Masaryk Husserlovi, 12. II. 1922

Ctěný pane kolego,

sleduji, nakolik je to možné, filosofický vývoj v Německu; v poslední době jsem navázal užší kontakt zejména s prof. Krausem (žákem Brentana) a Ehrenfelsem. Se zájmem sleduji též Vaše práce. Přirozeně je moje pozornost od roku 1914 obrácena k politice a jistě si dokážete představit, že jí věnuji velmi mnoho sil: dříve jsem o věcech uvažoval jako teoretik – dnes se musím jako praktik každý den, ba každou hodinu rozhodovat. Tam jsem uplatňoval rozum – zde rozum spolu s vůlí a city. Posledně jmenované musím užívat mnohem intenzivněji než při teoretické činnosti.

Navštěvujete někdy Moravu? Nezapomeňte mě navštívit, pokud byste tudy projížděl!

Váš starý přítel

T. G. Masaryk.

Husserl Masarykovi, 2. III. 1922, Freiburg im Breisgau, Lorettostraße 40

Velevážený pane prezidento!

S vřelými díky jsem přijal Váš laskavý dopis z 12. II. tohoto roku. Nebyl jsem tak ne-

skromný, abych očekával, že byste mi napsal vlastnoručně. Hluboce mě dojalo, že jste tak – nehledě na velké státní záležitosti – přesto učinil, že jste přitom užil tón čiré lidskosti a kolegiality – zcela ve smyslu onoho vzoru, který v hloubce mého nitra Vaše osobnost zanechala během semestrů strávených studií v Lipsku. Nikdy jsem sice, ani tam, kam mé chápání nedosahovalo, nepochyboval o neměnné identitě prezidenta Masaryka s tímto navždy ctěným vzorem; ale jak přesto činí dobře, když je i to nejjistější přesvědčení potvrzeno živoucím lidským slovem a činem!

(...)

Srdečně Vám též děkuji, že mi dovolujete, abych Vás příležitostně navštívil. To bych učinil ze srdce rád. Moci s Vámi důkladně pohovořit, čerpat ještě jednou velkou pomoc z obsáhlé zkušenosti, kterou jste učinil se světem a lidmi, pomoc pro své pojetí světa, které se zatím uzavírá teprve v hlavních rysech – jak mnoho by to pro mne mohlo znamenat. Konečně by také má vlastní duchovnost, formovaná z vnitřní nutnosti a tvrdou prací mnoha desetiletí, mohla nabídnout i něco zajímavého pro Vás. Dnešní doba ovšem není příliš příhodná delším cestám, a tak jsem na Moravě nebyl již pěknou řadu let.

Nakonec Vám přeji vše nejlepší do Vašeho života a požehnané působení.

Ve staré hluboké úctě, v neměnné věrnosti a vděčnosti

Váš

E Husserl.

Edmund Husserl, 1878

Masaryk Husserlovi, 14. III. 1929

Vážený kolego Husserle,

srdečné blahopřání k Vaším narozeninám; vím, že je má gratulace poněkud předčasná, ale za 2-3 týdny bych nic nemohl napsat. Samozřejmě sleduji se zájmem Vaši filosofickou kariéru a při tom vždy znovu vzpomínám, jak jsme na přednáškách Zöllnera, Wundta atd. seděli vedle sebe v lavici a dělali si poznámky. Pokud se nemýlím, setkávali jsme se při různých příležitostech také mimo univerzitu (Filosofická společnost – setkání Sed-

mihradských, Rakušanů atd.). Každopádně na Lipsko a naše studia vzpomínám velmi rád; tehdy jste mi poskytl také několik rad, jak zvládnout vyšší matematiku (německý překlad jednoho francouzského autora – jehož jméno mi vypadlo).

Tak tedy s pozdravem a vše nejlepší Vám a Vaším blízkým!

T. G. Masaryk

Masaryk Husserlovi, 10. III. 1930

Pane kolego Husserle,

srdečně Vám děkuji za vaše přátelské blahopřání. Vzpomínám také často na naše společné pobývání v Lipsku; ani já ani Vy jsme tehdy neměli tušení, kde jednou skončíme; oba můžeme být spokojeni.

Pracuji na druhém vydání své Konkrétní logiky; první vydání byl předčasný náčrt, nehotový, doufám, že nyní budu s to nabídnout něco lepšího. Pak bych chtěl dokončit svou knihu o Rusku; půjde o svého druhu praktickou etiku, jakkoli v podobě kritiky ruských spisovatelů.

Ať se Vám dobře daří!

Váš

T. G. Masaryk

Husserl Masarykovi, 3. I. 1935, Freiburg im Breisgau (opis)

Vážený a milý příteli!

Ano, dovoluji si použít toto staré, mezi námi kdysi běžné oslovení a překračuji onu obrovskou vzdálenost v postavení, kterou mezi nás vložily evropské dějiny. Dovolte mi dnes psát, jako byste ještě byl soukromý docent ve Vídni. Jak je možné, že tak činím? Toto na vysvětlenou: jako milý host v naší rodině v těchto svátečních dnech přebývá mladý český filosof – dr. Jan Patočka, který si již před dvěma roky získal naše vřelé sympatie, když na konci svých filosofických studií přišel na jeden semestr ke mně do Freiburgu. Potěšil mne především také jako filosofa, totiž díky svému neobyčejnému filosofickému nadání, jež vzhledem k jeho čistě, k vážným věcem zaměřené osobnosti slibuje významný pokrok. V tomto týdnu, kdy jsme byli každý den pospolu, si pak naše srdce získal docela a naprosto potvrdil moje očekávání ohledně svého dalšího vývoje. Pochopitelně nechalo toto důvěrné stýkání s milým krajanem znovu vzplanout mé lásce k vlasti a oživilo mé vzpomínky z mládí. Došlo tak k tomu, že jsem mu o Vás, jeho nade vše uctívanému prezidentovi, musel vyprávět stále znovu a znovu, o Vás jako o svém příteli z mládí, či spíše svém mentorovi. Mluvil jsem o tom, jak Vám vděčím za první a možná nejdůležitější podněty pro vývoj své osobnosti. Nakonec jsem dokonce vytáhl Vaše staré a velmi milé dopisy, v nichž se ten starší a zralejší tak přátelsky obrací k tomu mladšímu. Rozumí se proto, že mě přemohlo přání poslat Vám několik přátelských slov, srdečných pozdravů a v neposlední řadě slov hluboko pocítované vděčnosti. O to více, že jsem mohl dopis dát svému mladému příteli,⁵ který se vrací domů, neboť jsem se tak mohl vyhnout tomu, abych dopis posílal poštou, což je pro mně v současné době riskantní. Palčivě také znovu pocítuji touhu Vás před koncem svého života (bude mi co nevidět 76!) znovu vidět.

5 Jan Patočka navštívil Husserla o vánočních svátcích 1934 a 4. ledna 1935 znova odjel.

Možná to bude na jaře opravdu možné. Z doslechu vím, že nově založený pražský Cercle philosophique má záměr mě pozvat, abych jako host pronesl přednášku. Navzdory svému věku bych (v případě, že mi to bude povoleno úřady⁶) rád přijel – s krásnou nadějí, že bych se s Vámi případně mohl setkat. To, že vposled i v mé vlasti se zvedá zájem o mou životní práci, pro mně v mém stáří mimochodem představuje zdroj radosti. Pokud bude panu dr. Patočkovi umožněno se habilitovat, pak bych měl v něm a zároveň v nedávno (na německé univerzitě) habilitovaném dr. Landgrebem, který byl mým dlouholetým skvělým asistentem, dva vynikající představitele mých snah o přísně vědeckou filosofii.

S hlubokou účastí jsem vyslechl zprávu o Vaší nemoci očí. Sdílíte v tomto ohledu bohužel osud s mým dávným učitelem a přítelem C. Stumpfem. Ještě žije – je mu 87 let – plný duchovní svěžesti, zaobírá se obecně filosofickými problémy, zejména těmi, které se týkají filosofie poznání. Trpí ovšem těžce novou dobou, která je mu zcela cizí. Já sám, který jsem zasažen o mnoho více, raději o těchto věcech pomlčím.

Nakonec Vám chci ještě popřát k novému roku, abyste se stále těšil pevnému zdraví, aby se dařilo Vaší rodině, a to v co nejširším životním horizontu.

Kéž se vyplní Váš starý ideál národní etické existence v té říši, do jejíhož čela Vás postavila Prozřetelnost a vybrala Vás za jejího dobrého ducha: ideál jediného národa, spojeného láskou ke společné vlasti a jednotou jejích dějin – národa, nerozděleného odlišnými jazyky, ale vzájemně se obohacujícího a pozvedajícího vzájemnou účastí na kulturních dílech, která se vyjadřují v různých řečech. K tomuto ideálu jste mě vychoval již v Lipsku! Ať se tato republika stane na základě takovéhoho politického a mravního zušlechtění etickým fundamentem pro obnovu evropské kultury značně ohrožené nacionalistickým úpadkem.

Srdečně, v neměnné úctě a přátelství

Váš

E. Husserl

Vzpomínáte si ještě na Váš starý lipský pultík, který jste mi zanechal, když jste se přestěhoval do Vídně? Pracoval jsem na něm mnoho let a nyní jím učinil velmi šťastným dr. Patočku. Dovolíte, aby Vám tento dopis přinesl osobně a trochu Vám vyprávěl o mém životě? Jednou bude dělat svému národu čest!

Z německého originálu preložil Vít HROUDA

6 Zahraniční přednášky německých profesorů musely být v Třetí říši schváleny na ministerství.